

КОНЦЕПТУАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Кучеренко І. А.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту,
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*

Комунікативно-діяльнісна основа сучасної мовної освіти виходить на якісно новий рівень лінгводидактичної організації уроку української мови, що передбачає повне занурення у процес навчального спілкування з метою розвитку мовної особистості школяра. Досягти цього можливо за умови впровадження у шкільну освітню практику особливого навчання, що ґрунтується на діалогічній дискурсивній взаємодії суб'єктів навчального процесу з метою досягнення наперед визначеного кінцевого результату. Такою інноваційною формою організації навчального процесу є технологія інтерактивного навчання, що покликана створити комфортні педагогічні умови, в яких кожен учень під час активного учіння буде розвивати власну комунікативну здатність, інтелектуальну спроможність, особистісні якості.

Поняття «інтерактивна педагогіка» ввів у науковий простір Г. Фріц, зацентрувавши увагу психологів і педагогів на важливості взаємодії у навчанні – інтерактивності (від англ. *inter* – поміж-, взаємо-; *act* – діяти). Нині інтерактивні інновації активно апробують педагоги, психологи та лінгводидакти (Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Кучерук, С. Омельчук, М. Пентилюк, Л. Пироженко, О. Пометун та ін.) й упроваджують в освітню практику вчителі.

Сутність інтерактивного навчання, переконують О. Пометун та Л. Пироженко, полягає в тому, що «навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це взаємонавчання (групове, колективне, навчання у співпраці), де вчитель і учні є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять на уроці [3, с. 7]». В аспекті лінгводидактики М. Пентилюк трактує інтерактивну технологію як «таку організацію навчального процесу, що включає чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [2, с. 55]». Мета інтерактивної технології полягає в проектуванні й організації вчителем оптимальних умов для активного учіння, за яких учень сам особистісно буде відкривати і здобувати знання, виробляти вміння й уміння, набувати досвіду та розвивати власну компетентність. Наголосимо, що в умовах інтерактивного навчання на уроці реалізовується дискурс.

Навчально-пізнавальний дискурс – це комунікативна репрезентація контактного суб'єкт-суб'єктного спілкування вчителя – учня – учнів з метою передачі науково-змістової інформації і розвитку всіх складників комунікативної компетентності (мовленнєвої, мовної, дискурсивної, соціокультурної, діяльнісної). На наш погляд, квінстенція інтерактивної технології сучасного

уроку української мови – діалогічна / полілогічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія всіх учасників процесу навчання, міжособистісний навчально-пізнавальний дискурс задля розвитку комунікативної компетентності учня-мовця.

Центральним моментом інтерактивної технології уроку мови вважаємо міжособистісну навчально-пізнавальну взаємодію, найголовнішою особливістю якої є здатність учня «занурюватися» у навчальну комунікативну ситуацію, «переймати роль іншого», уявляти, як його сприймає співрозмовник / група партнерів і відповідно інтерпретувати дії інших та стратегічно конструювати й зреалізовувати власні дії. Під час втілення інтерактивної технології учні формують «Я-Концепцію»: визначають «Я» актуальне (самоідентифікація себе), «Я» соціальне (погляд на себе з точки зору соціального оточення), «Я» потенційне (якості та цінності особистості за суттєвих змін життєвого світу), «Я» ідеальне (тенденції розвитку та самоздійснення особистості» [1, с. 192]. У процесі міжособистісного навчально-пізнавального дискурсу і відбувається розвиток учня-мовця, підготовка його до комунікативної взаємодії. Важливими завданнями на уроці виступають навчальні, виховні та розвивальні цілі, чітко визначені на початку уроку і внутрішньо мотивовані з метою досягнення запланованих позитивних результатів. Шляхами досягнення визначених цілей є діалогічна взаємодія, до якої залучаються всі учні класного колективу. У співпраці замість репродукування «готової» інформації (абстрактно відірваної від життєвих реалій) школярі обґрунтовано висловлюють власні думки, «переживають» нові комунікативні ролі, здобувають знання, виробляють уміння та навички, набувають досвіду.

Процес навчання на уроці в аспекті інтерактивної технології передбачає моделювання комунікативних ситуацій, проблемних ситуацій, використання дидактичних ігор (рольових, ділових), спільне вирішення поставленої пізнавально-дослідної проблеми. Інтерактивна співпраця виключає як домінування вчителя, так і однієї думки над іншою. У процесі співпраці всі учасники навчальної взаємодії – міжособистісного навчально-пізнавального дискурсу – приймають рішення, доходять спільної думки, навчаються бути демократичними, мовленнєво активними.

Виділяємо ключові ознаки технології інтерактивного навчання в аспекті лінгводидактики (Табл. 1).

Таблиця 1

Концептуальні компоненти технології інтерактивного навчання

Компоненти	Технологія інтерактивного навчання
Концепція	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Навчання – активний процес взаємодії всіх учнів з метою пізнання та саморозвитку ✓ Суб'єкт-суб'єктна діалогічна / полілогічна взаємодія ✓ Орієнтація на внутрішню мотивацію ✓ Цілеспрямоване активне учіння ✓ Рефлексія навчальних дій ✓ Співпраця, співнавчання, взаємонавчання
Мета й цілі	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Розвиток Я-концепції учня як мовної особистості ✓ Формування комунікативної компетентності ✓ Розвиток пізнавальних можливостей учнів ✓ Активна пізнавально-дослідна діяльність ✓ Трансформація знань, умінь і навичок у нові умови, ситуації ✓ Розвиток глибокої внутрішньої мотивації
Зміст	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Інформація, здобута у процесі власного активного учіння ✓ Інструмент для самостійного здобування знань ✓ Засіб розвитку інтелекту учнів ✓ Характеризується гнучкістю, пізнавальною значущістю ✓ Цілеспрямований на формування ключових і предметних компетентностей
Процес навчання	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Міжособистісний навчально-пізнавальний дискурс ✓ Моделювання навчальних комунікативних ситуацій ✓ Учень – активний суб'єкт навчальної взаємодії ✓ Учитель – координатор, організатор, помічник ✓ Демократичний діалогічний стиль спілкування ✓ Взаємодія учасників навчального процесу ✓ Різнобічна модель активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії ✓ Колективне, групове навчання у співпраці ✓ Інтерактивні методи і прийоми
Оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Результат навчальної взаємодії ✓ Процес співпраці ✓ Індивідуальні дії під час навчально-пізнавального дискурсу ✓ Право на помилку, неправильну гіпотезу ✓ Варіанти правильних відповідей ✓ Рефлексія (вчителя, групи учнів, учня), корекція ✓ Підведення підсумків

Уведення інтерактивної технології сучасного уроку української мови в практику сучасної школи репрезентує її переваги над традиційною методикою, що виявляється в контексті навчальної діяльності і спрямовується на розвиток учня-мовця у співпраці, взаємоповазі з метою досягнення успіху в особистісному цілеспрямованому учінні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мистецтво життєтворчості особистості: наук.-метод. посіб. За ред. В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань [та ін.]. К. 1997. Ч. 2. *Життєтворчий потенціал нової школи*. 936 с.
2. Пентилюк М., Окунович Т. Сучасний урок української мови. Х.: Вид. група «Основа». 2007. 176 с.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. К.: А.С.К., 2004. 192 с.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ НА ОСНОВІ ТЕКСТУ

Мамчур Л. І.

*доктор педагогічних наук, професор
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

Одним із шляхів ґрунтовного засвоєння української мови, вироблення ключових компетентностей щодо правильного, доречного й ефективного використання її в активній комунікативній взаємодії, усвідомлення мови як основи формування й формулювання думки є впровадження у практику мовного навчання вивчення тексту як найвищого рівня мови.

Більшість сучасних лінгводидактів (Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, І. Кучеренко, С. Омельчук, М. Пентилюк та ін.) вважають, що текст лежить в основі формування комунікативної компетентності. М. Пентилюк переконана, що «відомості про текст, його структуру, особливості, категорії ... повинні забезпечити формування комунікативної компетентності учнів, умінь будувати усні й письмові висловлювання, спілкуватися в різних життєвих ситуаціях» [3, с. 97]. Уважаємо, що першочерговим завданнями вчителя-словесника є:

- формування вмінь створювати текст, що виражає думку і наміри мовця;
- сприймати тексти не лише за змістом, а й за сутністю;
- налагоджувати за допомогою текстів взаємодію з учасниками спілкування для досягнення поставленої комунікативної мети.

Проблема культури спілкування, комунікативної здатності індивіда не виходить з поля зору мовознавців, психолінгвістів, педагогів, лінгводидактів, усіх, кому не байдужі питання навчання і виховання мовної особистості. На думку І. Кучеренко, мовна особистість – це «особистість, котра виявляє високий рівень комунікативної компетентності, володіє арсеналом лінгвістичних одиниць і вміло їх реалізовує; вдало, правильно й доречно здійснює продуктивну й репродуктивну мовленнєву діяльність; має ефективний соціальний та індивідуальний комунікативний вияв у процесі спілкування; осмислено розвиває власний мовний дар; має почуття мовної самосвідомості [1, с. 35]». Сформувати мовну особистість у системі освіти – це виховати мовця, котрий буде дбати про красу і розвиток рідної мови, творитиме україномовне середовище в усіх сферах суспільного життя, відроджуватиме культуру, звичаї і традиції народу, буде забезпечувати висококультурне інтелектуальне спілкування літературної мовою. Надаючи мові